УДК 321.7+342.25+331.522

DOI: 10.35340/2308-104X.2020.86-1-14

**ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ
РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

ШКУРАТ І. В.,
кандидат наук з державного,
управління, доцент кафедри
політології Переяслав-
Хмельницького державного
педагогічного університету імені
Григорія Сковороди, докторант
Інституту підготовки кадрів
державної служби зайнятості
України

**PROBLEMS AND DIRECTIONS
OF DEMOCRACY
DEVELOPMENT IN MODERN
CONDITIONS OF
GLOBALIZATION**

SHKURAT I.,
PhD in Public Administration,
Associate Professor of the
Department of Political Science of
Pereyaslav-Khmelnytsky State
Pedagogical University named after
Gregory Skovoroda, Doctoral
Student of the Institute of Personnel
Training of the State Employment
Service of Ukraine

У статті висвітлено питання щодо поняття «демократія», проаналізовано та узагальнено основні форми та види демократії. Тим самим, автором реалізовано мету роботи, що полягає в дослідженні розвитку демократії, її основних напрямів та проблем в Україні в епоху глобалізації. Встановлено, що демократія в наш час перетворилась на самоцінність. Демократія дозволяє досягти більш високих темпів зростання, що в середньому демократії і недемократії забезпечують приблизно однакові темпи зростання загального доходу. Обґрунтовано, що для економічного зростання неважливо якою є політична система. Досліджено, що коли починається зростання, то важлива інвестиційна стабільність.

Ключові слова: демократія; суспільство; глобалізація; уряд; влада.

В статье освещены вопросы понятия «демократия», проанализированы и обобщены основные формы и виды демократии. Тем самым, автором реализовано цель работы, заключается в исследовании развития демократии, ее основных направлений и проблем в Украине в эпоху глобализации. Установлено, что демократия в наше время превратилась в самоценность. Демократия позволяет достичь более высоких темпов роста, в среднем демократии и не демократии обеспечивают примерно одинаковые темпы роста общего дохода. Обосновано, что для экономического роста неважно какова политическая система. Доказано, что когда начинается рост, то важна инвестиционная стабильность.

Ключевые слова: демократия; общество; глобализация; правительство; власть.

The article covers the concept of "democracy", analyzes and summarizes the main forms and types of democracy. Thus, the author realizes the purpose of the research, which is to study the development of democracy, its main directions and problems in Ukraine in the age of globalization. Democracy has been found to become an end in itself. Democracy is able to achieve higher growth rates, which in average democracies and democracies provide roughly equal rates of growth in total income. The substantiated that economic growth does not matter what the political system is. The researched that when growth starts, investment stability is important.

Key words: *democracy; society; globalization; government; power.*

Постановка проблеми. Демократія в наш час перетворилась на самоцінність. Більшість країн, що здобули незалежність після Другої світової війни обрали демократичний шлях розвитку. Напевно одним із вагомих аргументів такого вибору було те, що більшість високорозвинених країн – демократичні. Демократії можуть бути стійкими лише при певному рівні економічного розвитку. Але сам по собі високий рівень доходів не гарантує демократичного устрою. Вірогідність того, що країна, де рівень доходу на душу населення складає чотири тисячі дев'ятсот доларів по паритету купівельної спроможності (ПКС), відмовиться від демократії на користь диктаторського режиму, близька до нуля. Якщо ми говоримо про демократичну країну, де на людину ВВП складає шість тисяч доларів по ПКС, то тут вірогідність нульова. Демократія – це така система, при якій уряди проводять вибори і у разі своєї поразки поступаються владою переможцям. І якщо відбувається мирна зміна влади в країні, коли вона вже достатньо багата, то демократія в ній закріплюється і стає самопідтримуваною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження демократії науковці завжди приділяли значну увагу. Свій внесок у розвиток цієї теми зробили найвидатніші науковці людства, такі як: Перикл (Давня Греція), Б. Спіноза (Нідерланди, XVII ст.), Ж.-Ж. Руссо (Франція, XVIII ст.), Т. Джефферсон (США, XVIII ст.), І. Франко (Україна, кінець XIX-XX ст.), В. Гавел (Чехія, XX ст.), С. Сахаров (Росія, XX ст.) та ін. Із сучасних науковців можна виокремити таких вчених як Р. Войтович, П. Ворону, Є. Бистрицького [1], І. Воронову [2], М. Гримську [3], А. Пехника [4], А. Пшеворського [5, 6], В. Федоренка [7], Дж. Дрезден [8] та ін.

За наявності значної кількості наукових робіт із питань розвитку демократії багато аспектів даної наукової проблеми залишається недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження основних проблем та напрямів розвитку демократії в сучасних умовах глобалізації.

Мета статті. Метою роботи є дослідження поняття «демократії», її основних напрямів та проблем в Україні в епоху глобалізації.

Виклад основного матеріалу. В країнах з низьким рівнем доходу (з ВВП на душу населення менше тисячі доларів по ПКС 1980 року) гине кожна восьма демократія. В бідних країнах демократії досить нестійкі. Але вже коли рівень душевого ВВП перевищує за три тисячі доларів по ПКС 1980 року, шанси на виживання демократичної системи різко зростають. Серед таких країн лише в Туреччині і ряді латиноамериканських держав (Аргентина, Чилі, Уругвай, Бразилія) відбувалися перевороти, що ліквідували демократії. За межами Латинської Америки, якщо рівень доходу досягає середнього, то демократія стає значно більш стійкою.

Звичайно існують відхилення. Арабські країни, на думку багатьох економістів і політологів, є прикладом «сировинного прокляття». Багатство природними ресурсами, зокрема нафтою, нерідко негативно впливає на економічне зростання і приводить до формування автократії. Причина проста – в багатих сировиною країнах можна правити без співпраці з населенням. Ви встановлюєте свердловину, відправляєте нафту на експорт, а потім можете відкладати гроші на рахунках в швейцарських банках. Вам не потрібно, щоб учені займалися дослідженнями, фінансисти наповнювали економіку капіталом, селяни обробляли землю і виробляли продовольство. Тому в багатих сировиною країнах, на думку А. Пшеворського, правити дуже легко – населення там швидше тягар, ніж актив, з яким треба співробітничати для того, щоб суспільство розвивалося, а економіка зростала [6].

Демократія дозволяє досягти більш високих темпів зростання, що в середньому демократії і недемократії забезпечують приблизно однакові темпи зростання загального доходу. Проте відмінність в темпах зростання значно більш поширена серед авторитарних режимів, ніж серед демократій. Диктатури роблять економічні чудеса, але вони ж проводять і до економічних катастроф. Демократії ж в середньому дають стабільні середні темпи. Але, що дуже важливо, населення в середньому зростає швидше при диктатурі, ніж при демократії. А в Україні навіть спостерігається від'ємний приріст. Це означає, що рівень доходів на душу населення зростає швидше в демократії. Але механізм цього – а економісти часто про це забувають – не економічний, а демографічний.

В п'ятдесяти-сімдесяті роки була популярна теорія: демократії в бідних країнах ведуть до надмірного споживання. Тому що при демократіях з'являються профспілки, робочі вимагають підвищення

зарплати, отже, витрати ростуть і знижуються доходи компаній. А значить, свідчила ця теорія, при демократії економічне зростання є більш повільним. В той же час диктатури могли мобілізувати ресурси через високу норму заощадження, яку влада нав'язувала своєму населенню. Типовий приклад – Радянський Союз, де в 1929 році норма заощадження була п'ятдесят чотири відсотки – такого ніколи не можна було б досягти в демократії.

Але був аргумент і на користь демократії. Диктатура може витратити ці засоби абсолютно на будь-які цілі. Від арсеналів зброї до повороту річок. В демократії ж вимагається співпрацювати з населенням, своїми виборцями, тому при демократії фінансові ресурси використовуються більш раціонально. Так, там теж є вірогідність помилки, але вона менше.

Низка країн ще двадцять-тридцять-сорок років тому мали приблизно однаковий набір первинних умов. Проте політичний і економічний розвиток в одних з них виявився успішним, в інших – проблемним. Справа в тому, в що інвестують країни. Є країни, в яких багато устаткування і мало людей. Є такі, в яких багато людей і мало устаткування. Якщо інвестувати так, щоб міняти співвідношення між фізичним і людським капіталом у бік його вирівнювання, то можна і вибратися з пастки. Тому що, якщо у вас в країні не вистачає людських ресурсів, а ви інвестуєте в капітал, толку ніякого не буде. І навпаки – досвід азіатських «тигрів» в сімдесяті і восьмидесяті роки.

Важливість інвестування в людський капітал можна проілюструвати таким прикладом. В 1750 році середній житель Британських островів міг продуктивно працювати лише п'ять годин на добу. Причина – тоді було таке споживання калорій, воно забезпечувало лише цей невеликий час. По розрахунках економістів, половина економічного зростання в Британії між 1750-м і 1900 роками була створена за рахунок поліпшення харчування і охорони здоров'я. Половина! І це в століття індустріальної революції! Тому умови, в яких живе населення, дуже важливі. Якщо населення не отримує достатнього харчування, є проблеми з охороною здоров'я і освітою, ніякого зростання не буде. Потрібна стабільність. Стосовно форми власності – неважливо, хто є власником – уряд або приватні особи важливо, щоб компанії повинні були конкурентоздатними [5].

Що стосується «стратегічних галузей», то тут є проблема проведення реформи. Якщо приватизація природних монополій відбувається до того, як вводиться система регулювання, то це небезпечний шлях – це показав досвід Східної Європи. Виходить, що приватна природна монополія

виявляється дуже сильною, а це шкодить економіці. Але якщо спочатку створюється ефективна система регулювання, а лише потім відбувається приватизація, то нові власники вже знають правила гри і діють відповідно до них.

Для економічного зростання неважливо якою є політична система. Коли починається зростання, то важлива інвестиційна стабільність. Якщо масштаб інвестицій, які необхідно здійснити, дуже великий, то найважливіше – не особливості режиму, а стабільність. Це показує приклад Китаю.

В демократії більшість політичних подій, будь то страйки або зміна правлячих партій, мало впливає на економіку. Тому що всі чекають, що ці події відбудуться. Час від часу при демократії люди виходять на демонстрації, час від часу на виборах перемагає опозиція. Але життя продовжується. В умовах диктатури такі речі дуже небезпечні. Якщо при диктатурі трапляється страйк, то він порушує стабільність – і це впливає на зростання [4].

Сьогодні відомі і використовуються (у тому числі і авторитетними міжнародними інститутами такими як ООН, Світовий банк та ін.) самі різні показники бідності і нерівності в світовому і регіональному масштабі, за допомогою яких можна робити порівняння між окремими країнами, соціальними шарами і групами. Такими показниками є індекси людського розвитку й індекси людської бідності, коефіцієнти вимірювання нерівності – коефіцієнт Тейла і коефіцієнт Джині, а також велике число більш конкретних вимірників людських статусів. Чим більше показників враховується, тим одержувана картина багатше і складніше. Але вона не цілком консистентна, а ізолювання окремих її елементів, спричиняє за собою ризик абсолютизації і спотворення реальності [8].

Під справедливістю експерти Світового банку розуміють рівні життєві можливості для кожного індивіду по його вибору і недопущення крайньої знедоленості по відношенню до результатів. Головна ідея доповіді полягає у тому, що справедливість в деяких основоположних аспектах слугує додатковим фактором прагнення до довгострокового добробуту. Інститути і політика, які сприяють створенню рівних умов, в яких всі члени суспільства мають однакові шанси на соціальну активність, політичний вплив і економічну ефективність, сприяють стійкому зростанню і розвитку [8].

Взаємозв'язок справедливості і добробуту породжуються двома

комплексами причин. По-перше, в країнах що розвиваються спостерігається багато провалів ринку, зокрема це відноситься до ринків кредитів, страхування, землі і людського капіталу. В результаті ресурси можуть піти не туди, де б вони дали максимальну віддачу. Наприклад деякі високообдаровані діти не зможуть отримати відповідну освіту, фермери краще працюють на земельних ділянках, які належать їм по праву власності, ніж на тих, де вони мають віддавати частину врожаю власнику. Деякі високоефективні виробники сільгосппродукції і текстилю відрізані від ринків розвинутих країн, а бідні і некваліфіковані робітники мають досить обмежені можливості трудової міграції в більш багаті країни.

У випадку відсутності ринків або їх недосконалості розподіл багатства і влади впливає на розподіл інвестиційних можливостей. Усунення провалів ринків є ідеальною відповідною мірою. Якщо це неможливо або вимагає дуже великих затрат, економічну ефективність можна підвищити з допомогою деяких форм перерозподілу – доступу до послуг, активів або політичного впливу.

Другий комплекс причин, який обумовлює зв'язок між справедливістю і довгостроковим процвітанням, виникає в результаті того, що при високому рівні економічної і політичної нерівності, як правило, економічні інститути і соціальні умови систематично діють в інтересах більш впливових груп. Такі несправедливі інститути здатні приводити до економічних втрат, коли особисті і майнові права забезпечуються вибірково, бюджетні асигнування виділяються головним чином тим, хто має політичний вплив, перевага при розподілі суспільних благ надається багатим, а таланти середніх і найбідніших груп населення залишаються незадіяними. Суспільство в цілому стає менш ефективним і втрачає можливості для інновацій і інвестицій. На глобальному рівні правила які встановлюються можуть виявитися неприйнятними і дороговартісними для найбідніших країн, якщо вони не мають «голосу» у світовому управлінні або їх голос занадто слабкий [1].

Разом з тим дослідники радять звернути увагу на три таких міркування. По-перше, хоча вирівнювання «поля для гри» повинно привести до скорочення нерівності яка спостерігається по показниках освіти, стану здоров'я і рівня доходів, мета політики полягає не в тому, щоб забезпечити рівність результатів. Насправді навіть при дійсних рівних можливостях завжди можна очікувати різниці в результатах які викликані різними вподобаннями, здібностями, старанністю і вдачею.

По-друге, турбота про рівність можливостей означає, що діяльність держави повинна концентруватись на розподілі активів, економічних можливостей і політичного «голосу», а не обмежуватися завданнями зниження нерівності прибутків. Основні заходи в цьому напрямі – це збільшення інвестицій в людські ресурси найбільш вразливих верств населення; забезпечення більш широкого і справедливого доступу до державних послуг і інформації, гарантії майнових прав для всіх; а також підвищення чесності на ринках.

По-третє, можливі різнобічні компроміси між справедливістю і економічною ефективністю. Підвищення справедливості означає більш ефективне функціонування економіки, нейтралізацію конфліктів, зростання довіри і покращення інститутів наряду з динамічною вигодою для інвестицій і росту. В той же час всі, хто зацікавлений у розширенні справедливості, не повинні ігнорувати короткострокових компромісів. Якщо схеми перерозподілу доходів, при яких занадто різко збільшуються податки на капіталовкладення і виробництво, ведуть до послаблення індивідуальних стимулів, результатом буде більш низький рівень інновацій, інвестицій і економічного зростання. Необхідно прагнути рівноваги, беручи до уваги як безпосередні витрати по розвитку індивідуальних стимулів, так і довготривалі переваги згуртованого суспільства з інклюзивними інститутами і широкими можливостями [3].

З точки зору справедливості розподіл можливостей важливіший ніж розподіл результатів. Проте можливості, які представляють собою потенціал, а не реальність, гірше піддаються спостереженню і виміру ніж результати.

Такі чинники як рівень освіти і здоров'я мають іманентну цінність і впливають на здатність людини брати участь в економічному, соціальному і політичному житті. Опосередкованим, але універсальним показником виміру реалізованих можливостей є рівень заробітків. Безумовно він залежить від багатьох факторів, але є такі, які не залежать від людини: расова приналежність, стать, регіон народження, якість початкової освіти, матеріальний стан сім'ї, рівень освіти батьків і вид їх діяльності на момент народження. Нерівність можливостей в межах країни поглиблюється глобальною нерівністю між країнами, яка носить ще більш вражаючі розміри починаючи з шансів на виживання, отримання достатнього харчування, медичного обслуговування та освіти і закінчуючи участю в інститутах влади.

Переважна більшість нерівності асоціюється з відмінностями в «агентності» індивіду – його соціально, економічно, культурно і політично обумовленої здатності формувати світ навколо себе. Такі відмінності ведуть до «перекосу» інститутів і норм на користь більш впливових і привілейованих груп населення. У реальному житті це проявляється в таких багаточисельних формах, як, наприклад, низька мобільність знедолених каст у сільських районах Індії і дискримінація народу кічуа в Еквадорі. Збереження відмінностей у розподілі влади і статусу між групами населення може засвоюватися у вигляді норм поведінки, життєвих потреб і переваг, що також веде до увічнення нерівності [2].

Крім того, відмічають дослідники, нерівність можливостей передається з покоління у покоління. Відсутність міжпоколінної мобільності спостерігається й у багатих країнах: нові дані по США свідчать про значну стійкість соціально-економічного статусу упродовж поколінь: по останнім оцінкам, для сім'ї, рівень прибутку якої складає половину середнього національного показника, досягла цього середнього рівня, повинно змінитися п'ять поколінь [7].

Чому справедливість має значення для розвитку? Одна з головних причина полягає у тому, що взаємозалежність і стійкість цих форм нерівності означають, що деякі групи населення мають менше економічних, соціальних і політичних можливостей, ніж їх співгромадяни. Більшість населення вважає, що такі явні відмінності підривають відчуття справедливості, особливо коли від людей, яких воно торкається, мало що залежить. Залежність між розвитком і нерівністю можливостей і несправедливістю проявляється по двох основних напрямках: нерівністю можливостей в умовах недосконалих ринків і впливу нерівності на якість інститутів, які створює суспільство.

В умовах недосконалих ринків нерівність влади і багатства проявляється у нерівності можливостей, що веде до непродуктивного використання потенціалу і неефективного розподілу ресурсів.

Економічна і політична нерівність пов'язана з відсталістю інституційного розвитку. Інститути визначають для людей стимули і обмеження і забезпечують умови в яких функціонують ринки. Різноманітні комплекси інститутів є підсумком складних історичних процесів, які відображають інтереси і структуру політичного впливу різних осіб і груп у суспільстві. З цієї точки зору недосконалість ринків може виникнути не випадково, а через те, що вони певним чином розподіляють прибутки і владу. У зв'язку з цим будуть виникати соціальні

конфлікти в боротьбі за суспільні інститути і стимули, які дозволяють тим, під чий контроль знаходиться влада формувати інститути на свій лад [4].

Основні напрямки по забезпеченню рівності можливостей – це інвестиції у розвиток людського потенціалу. А саме: якомога ранній розвиток дітей; забезпечення отримання всіма дітьми як мінімум базового рівня професійних знань, які необхідні для участі у житті суспільства і сучасній глобальній економіці. У послугах охорони здоров'я виділяють два напрямки: перший – це стосується імунізації, водозабезпечення, каналізації, інформації з питань гігієни і догляду за дитиною; другий – заходи з забезпечення медичного обслуговування. Розвиток систем соціального страхування має бути таким, щоб існуюча на сьогоднішній день нерівність, інколи породжувана невезінням, не закріплювалась і не виливалась у нерівність завтрашнього дня. Раціональна податкова політика повинна уникати високих ставок на прибуток і використовувати широку базу, особливо з податків на споживання. Суспільству, яке прагне справедливості, варто розглянути питання доцільності звільнення від податків основних продуктів харчування і розширення податків на майно.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток людського потенціалу не приведе до розширення можливостей, якщо для деяких людей віддача від цього потенціалу не буде чесною, захист прав не буде забезпечений в повній мірі і якщо люди не матимуть доступу до додаткових факторів виробництва таких як, наприклад, інфраструктурні послуги: дороги, електроенергія, водозабезпечення, каналізація, телекомунікації; фінансові, товарні ринки, ринки праці. Нерівність на глобальному рівні має широкі масштаби. Для вирівнювання глобальних економічних і політичних умов необхідні більш справедливі правила функціонування світових ринків, більш ефективна участь бідних країн у процесах встановлення глобальних норм і більш активні міри по наданню допомоги бідним країнам і найбіднішому населенню у створенні і підтримці матеріального забезпечення.

Ми живемо в інтегрованому світі, у якому люди, товари, інформація і капітал переміщуються через кордони. Але не завжди це відбувається без проблем. Наприклад, некваліфіковані працівники із бідних країн, які могли б більше заробляти у багатих країнах стикаються з серйозними перепонами для міграції. Виробники з країн, що розвиваються, натикаються на бар'єри при спробі продати сільгосппродукцію, товари і послуги у розвинуті країни. Патентний захист обмежує доступ бідних

країн до інноваційних розробок. Інвестори з багатих країн, як правило отримують вигоди з угод, які підписані в умовах дефолту.

Результати усунення недосконалості глобальних ринків розрізняються по країнах. Більш великі і швидко зростаючі країни отримають значний виграш від лібералізації глобальної торгівлі, міграції і руху капіталу, що допоможе їм зберегти швидкі темпи росту (у той час, як справедлива внутрішня політика буде підкріпляти довгостроковий ріст і широкий розподіл плодів цього росту в середині країни). Країни, які відстають від глобальної економіки, виграють від глобалізації ринків у короткостроковій перспективі значно менше і будуть як і раніше залежати від допомоги.

Література:

1. Бистрицький Є. Демократія і публічний дискурс. *Філософська думка*. 2019. № 6. С. 46–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2019_6_6.

2. Воронова І. В. Демократія, право, моральність: співвідношення у сучасних умовах. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Право. 2017. Вип. 23. С. 27–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2017_23_9.

3. Гримська М. І. Демократія та питання внутрішньої політики у програмах крайніх правих політичних партій в країнах Європи. *Держава і право*. Серія: Політичні науки. 2015. Вип. 70. С. 194–205.

4. Пехник А. В. Дзюбенко Ю. М. Безпосередня демократія як форма реалізації народовладдя в Україні (місцевий рівень). *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 275–285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2018_61_29.

5. Пшеворский А. В среднем демократия лучше. Эксперт: *Еженедельный экономический журнал*. 4/2005. № 14. С. 64–68.

6. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. / Пер. с англ. / под ред. проф. Бажанова В. А. М.: РОССПЭН, 2000. 320 с.

7. Федоренко В. Л. Демократія, демократизація та феномен «електоральної революції» 2019 року в Україні. *Право України*. 2019. № 11. С. 200–224.

8. Jennifer Dresden. Democracy, Nationalism, and Populism. A Publication of the Center for Democracy and Civil Society «*Democracy & Society*». 2018, vol. 15, issue 2. P. 2–6.

References:

1. Bystrytskyi Ye. Demokratsiia i publichnyi dyskurs. *Filosofska dumka*. 2019, vol. 6. P. 46-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2019_6_6.
2. Voronova I. V. Demokratsiia, pravo, moralnist: spivvidnoshennia u suchasnykh umovakh. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Pravo*. 2017. Vol. 23. P. 27-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2017_23_9.
3. Hrymska M. I. Demokratsiia ta pytannia vnutrishnoi polityky u prohramakh krainikh pravykh politychnykh partii v krainakh Yevropy. *Derzhava i pravo. Serii: Politychni nauky*. 2015. Vol. 70. P. 194-205.
4. Pekhnyk A. V. Dziubenko Yu. M. Bezposerednia demokratsiia yak forma realizatsii narodovladdia v Ukraini (mistsevyi riven). *Aktualni problemy polityky*. 2018. Vol. 61. P. 275-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2018_61_29.
5. Pshevorskyi A. V srednem demokratsiia luchshe. *Ekspert: Ezhenedelnyi ekonomycheskyi zhurnal*. 4/2005. № 14. P. 64-68.
6. Pshevorskyi A. Demokratsiia y rynek. Politycheskiye y ekonomycheskiye reformy v Vostochnoi Evrope y Latynskoi Amerike. Per. s anhl. pod red. prof. Bazhanova V. A. – M.: ROSSPЭN, 2000. 320 p.
7. Fedorenko V. L. Demokratsiia, demokratyzatsiia ta fenomen «elektoralnoi revoliutsii» 2019 roku v Ukraini. *Pravo Ukrainy*. 2019. Vol. 11. P. 200-224.
8. Jennifer Dresden. Democracy, Nationalism, and Populism. *A Publication of the Center for Democracy and Civil Society «Democracy & Society»*. 2018, vol. 15, issue 2, P. 2-6.

Democracy has now become self-worth. Democracy is able to achieve higher growth rates, which in average democracies and democracies provide roughly equal rates of growth in total income. It was substantiate that economic growth does not matter what the political system is. Democracies can only be sustainable at a certain level of economic development. However, the high level of income alone does not guarantee a democratic system. The population, on average, is growing faster under dictatorship than under democracy. In addition, in Ukraine there is even a negative increase.

For economic growth, no matter what the political system is. When growth begins, investment stability is important. If the scale of investment was very large, then the most important thing is not stability, but stability.

Factors such as educational attainment and health have an inherent value and influence a person's ability to participate in economic, social and political life. The indirect but universal indicator of measuring realized opportunities is the level of earnings. Of course, it depends on many factors: race, gender, region of birth, quality of primary education, and financial status of the family, level of education of parents and type of activity at the time of birth. The inequality of opportunities within the country was compound by global inequality between countries, which is even more striking in size, starting with the chances of survival, getting enough nutrition, health care and education, and ending with participation in government institutions.

Human capacity development will not lead to empowerment if, for some people, the return on that potential is not fair, the protection of rights is not fully ensured and people will not have access to additional factors of production such as, for example, infrastructure services: roads, electricity , water supply, sewerage, telecommunications; financial, commodity markets, labor markets. Global inequality is widespread. Equalizing global economic and political conditions requires fairer rules for the functioning of the world markets, more effective participation of poor countries in global norms, and needs more active assistance to poor countries and the poorest people in the creation and maintenance of welfare.

The study used general scientific and special methods: scientific generalization and systematization – to determine the forms and types of democracy; benchmarking – to compare some aspects of democracy in Ukraine and abroad; systematic analysis - to identify the positive and negative aspects of the impact of democracy on the Ukrainian government; logical synthesis – to explain the results of the study. Thus, the author realizes the purpose of the work, which is to study the development of democracy, its main directions and problems in Ukraine in the age of globalization.